

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา

กรมพัฒนาที่ดิน ได้ศึกษาถึงสภาพปัญหาทรัพยากรดินของประเทศ พบว่า มีปัญหามากมายเกี่ยวกับการใช้พื้นที่ในการทำการเกษตรที่ไม่ถูกต้องตามสมรรถนะของดิน ทำให้การใช้ที่ดินไม่มีประสิทธิภาพ ซึ่งมีประมาณ 33.7 ล้านไร่ หรือร้อยละ 22.9 ของพื้นที่ทำการเกษตรของประเทศ (146.9 ล้านไร่) ทำให้ต้องเพิ่มต้นทุนการผลิต นอกจากนี้แล้วการใช้ที่ดินไม่ถูกต้องตามหลักวิชาการ ทำให้เกิดปัญหาการเสื่อมโทรมของดิน เช่น ปัญหาการชะล้างพังทลายของดิน ปัญหาดินขาดอินทรีย์วัตถุ ซึ่งปัญหาเหล่านี้เป็นหน้าที่ของทุก ๆ ฝ่ายที่จะต้องช่วยกันแก้ปัญหา โดยเฉพาะกรมพัฒนาที่ดินมีหน้าที่ในการพัฒนาที่ดินเพื่อการเกษตรกรรมของประเทศ ในช่วงที่ผ่านมาเป็นการดำเนินงานป้องกันแก้ไขเฉพาะเรื่อง งานจึงกระจัดกระจายเป็นแปลงเล็กแปลงน้อย ไม่เห็นเป็นรูปธรรมและยังไม่มีรูปแบบการพัฒนาที่ดินที่สมบูรณ์ ที่จะใช้เป็นพื้นที่ตัวแทนในการถ่ายทอดเทคโนโลยีการพัฒนาที่ดินที่สมบูรณ์แบบไปยังเกษตรกรได้ ดังนั้น กรมพัฒนาที่ดินจึงมีนโยบายปรับปรุงการทำงาน โดยผสมผสานกิจกรรมต่าง ๆ ของกรมพัฒนาที่ดินลงไปดำเนินการในพื้นที่เดียวกันเป็นส่วนใหญ่ โดยคัดเลือกหมู่บ้านที่สามารถเป็นตัวแทนของพื้นที่ที่มีปัญหาเกี่ยวกับดินมาดำเนินการ เรียกว่า หมู่บ้านพัฒนาที่ดิน เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว จากการดำเนินงานของกรมพัฒนาที่ดิน ในโครงการหมู่บ้านพัฒนาที่ดิน ทำให้ผู้วิจัยต้องการที่จะทำการศึกษาและประเมินผลสรุปของโครงการ โดยติดตามผลการดำเนินงานของโครงการว่ามีความสำเร็จมากน้อยเพียงใด มีปัญหาและอุปสรรคอะไรบ้างที่จะดำเนินการแก้ไข และหาแนวทางในการปรับปรุง เพื่อที่จะหาข้อเสนอแนะแก่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานตลอดจนผู้บริหารระดับสูงต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการประเมินผลโครงการพัฒนาที่ดินบ้านแม่แลม ตำบลบ้านป่า อำเภอมะแตง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาสภาพเศรษฐกิจและสังคมทั่วไปของเกษตรกร ในโครงการหมู่บ้านพัฒนา

ที่ดิน (ที่เกี่ยวกับงานอนุรักษ์ดินและน้ำ)

2. เพื่อศึกษาผลการดำเนินงานของโครงการหมู่บ้านพัฒนาที่ดินในเรื่องดังต่อไปนี้
  - สภาพการใช้ประโยชน์ที่ดิน
  - งานประชุมและเผยแพร่ความรู้
  - งานอนุรักษ์ดินและน้ำ
  - งานปรับปรุงบำรุงดิน
  - งานจัดระบบชลประทาน
  - งานส่งเสริมและพัฒนาหมู่บ้าน
3. เพื่อศึกษาถึงความคิดเห็นของเกษตรกร และเจ้าหน้าที่ของรัฐในพื้นที่โครงการที่มีต่อโครงการหมู่บ้านพัฒนาที่ดิน
4. เพื่อศึกษาถึงปัญหา อุปสรรค ตลอดจนแนวทางแก้ไข ในการดำเนินงานของโครงการหมู่บ้านพัฒนาที่ดิน เพื่อที่จะนำไปเป็นรูปแบบ และแนวทางในการถ่ายทอดเทคโนโลยีต่อไป

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ คาดว่าจะได้รับประโยชน์ ดังนี้

1. ได้แนวทางในการแก้ไข ปรับปรุงพัฒนาโครงการหมู่บ้านพัฒนาที่ดิน
2. ได้รูปแบบและแนวทางในการถ่ายทอดเทคโนโลยีไปสู่พื้นที่ใกล้เคียง และหมู่บ้านอื่นต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

ผู้วิจัยจะดำเนินการภายใต้ขอบเขต ต่อไปนี้

1. ขอบเขตของการประเมินด้านรูปแบบของการประเมิน

เนื่องจากโครงการหมู่บ้านพัฒนาที่ดินบ้านแม่เลิม ตำบลบ้านเป้า อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นโครงการนำร่องในการพัฒนาที่ดินของกรมพัฒนาที่ดิน มีระยะเวลาดำเนินการตั้งแต่ปี 2534 - 2536 ดังนั้น การประเมินผลครั้งนี้จึงใช้รูปแบบการประเมินผลสรุป (Summative Evaluation) เพื่อประเมินผลของโครงการทั้งหมดว่าการดำเนินงานเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้เพียงใด

กิจกรรมที่จะทำการประเมินในโครงการหมู่บ้านพัฒนาที่ดินหมู่บ้านแม่เลิม ตำบลบ้านเป่า อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ดังนี้

1. สภาพเศรษฐกิจและสังคมทั่วไป (อนุรักษ์ดินและน้ำ)
2. การใช้ประโยชน์ที่ดิน
3. การอนุรักษ์ดินและน้ำ
4. การปรับปรุงบำรุงดิน
5. การจัดระบบชลประทาน
6. การส่งเสริมและพัฒนาหมู่บ้าน
7. ความคิดเห็นของเกษตรกรและเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีต่อโครงการ

2. ขอบเขตของการประเมินผลด้านพื้นที่และประชากร

2.1 พื้นที่ในการดำเนินการประเมิน ตั้งอยู่ที่บ้านแม่เลิม ตำบลบ้านเป่า อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

2.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.2.1 ประชากร เกษตรกรในพื้นที่โครงการ จำนวน 108 ครอบครัว

2.2.2 กลุ่มตัวอย่าง เจ้าหน้าที่ของรัฐในโครงการ จำนวน 10 คน

นิยามศัพท์เฉพาะ

หมู่บ้านพัฒนาที่ดิน หมายถึง หมู่บ้านที่มีการพัฒนาการใช้ประโยชน์ที่ดินระดับไร่นา ให้เกษตรกรสามารถใช้ประโยชน์จากที่ดินอย่างเหมาะสม และยั่งยืนนาน ลดความเสี่ยงและกระจายรายได้และลดต้นทุนการผลิตของการเกษตร โดยการผสมผสานงาน/โครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ของกรมพัฒนาที่ดิน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องลงในพื้นที่เดียวกันเป็นพื้นที่ใหญ่ เพื่อเป็นแกนกลางในการถ่ายทอดเทคโนโลยีไปยังเกษตรกร

เกษตรกร หมายถึง เกษตรกรผู้เป็นหัวหน้าครัวเรือนหรือตัวแทน ที่อยู่ในโครงการหมู่บ้านพัฒนาที่ดินบ้านแม่เลิม ตำบลบ้านเป่า อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

เจ้าหน้าที่ของรัฐ หมายถึง เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในสำนักงานพัฒนาที่ดินเขต 6 ตำบลคอนแก้ว อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่